

ATENEU BARCELONÈS

SESSIÓ PÚBLICA OFICIAL

celebrada el 3 d'abril de 1923

BARCELONA

A. LÓPEZ LLAUSÀS, IMPRESSOR, DIPUTACIÓ, 95

1923

MINISTERIO
DE CULTURA

SESSIÓ PÚBLICA OFICIAL

celebrada el 3 d'abril de 1923

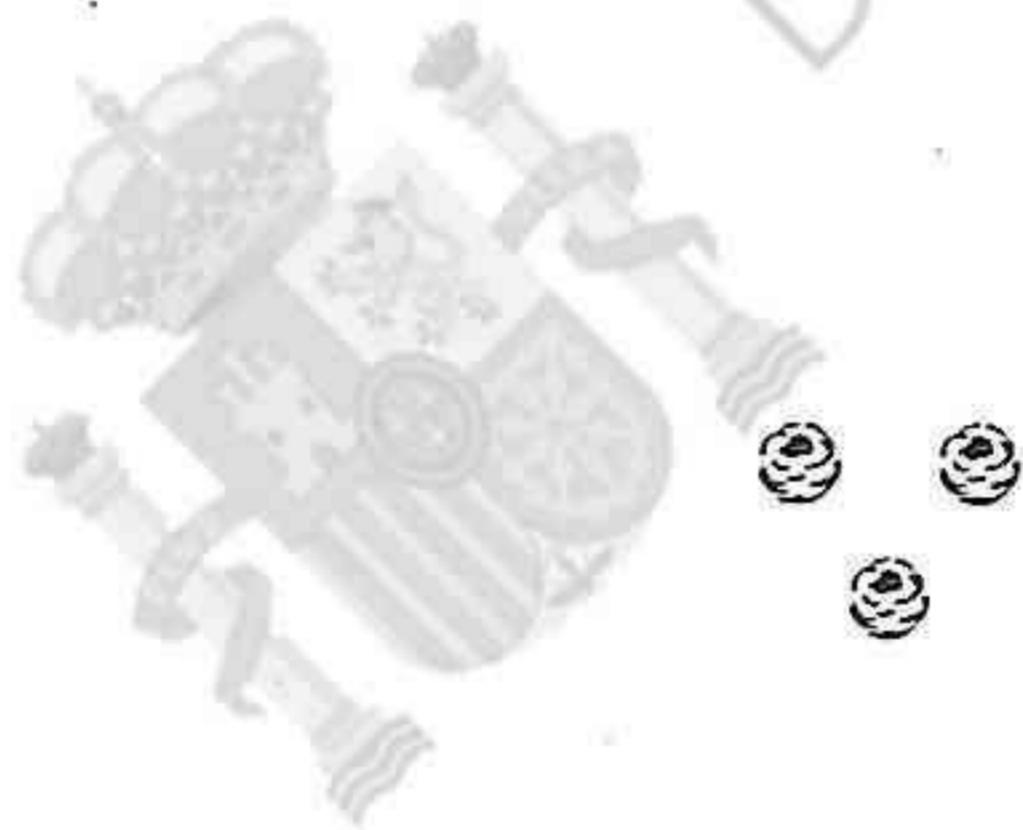
MINISTERIO
DE CULTURA

ATENEU BARCELONÈS

SESSIÓ PÚBLICA OFICIAL

celebrada el 3 d'abril de 1923

BARCELONA

A. LÓPEZ LLAUSÀS, IMPRESSOR, DIPUTACIÓ, 95

1923

MINISTERIO
DE CULTURA

Memòria del Secretari

D. ALEXANDRE PLANA

SENYORS:

Un costum reglamentari demana que al discurs del senyor President precedeixi una Memòria en que es reportin els fets i les línies essencials de la vida de l'Ateneu en l'exercici darrer. Aquest costum el reprenem avui, després d'una interrupció que no cal justificar, perquè en els dos exercicis anteriors l'home il·lustre que ens presidia, N'Antoni Martínez Domingo, tenia de complir per raó de la seva magistratura una múltiple tasca, la continuïtat i l'urgència de la qual no li deixaven els espais de repòs i recolliment que ell hauria volgut tenir per a nosaltres. Amb tot i la tasca absorbent del seu càrrec de Batlle de la ciutat, En Martínez Domingo no deixà mai d'intervenir en la funció directiva d'aquesta casa, posant-hi sempre un interès intel·ligent i un cordial entusiasme, que tots hem d'agrair-li, i més encara els qui ens honoravem en esser-ne companys de Junta.

En una reunió general a que foreu convocats, celebrada en 30 d'abril de 1921, recordareu que fou sotmès a la vostra aprovació un pla de reforma de l'edifici i serveis de l'Ateneu. La creixença de la ciutat hi percuïa, i cada vegada es feia sentir més viva la necessitat d'engrandir-lo per a establir noves dependències, millorar els serveis i fer-lo més apte per a la vida de relació. La seguida expansió de la biblioteca lluitava amb la manca d'espai. Teniem importants deixes de llibres que els socis no podien utilitzar per no haver-hi estanteries on col·locar-los, i l'entrada de llibres nous, que no podia ésser interrompuda, feia que s'haguessin de tenir altres en males condicions de conservació. No's disposava tampoc de locals suficients quan la concurrència es feia més nombrosa, i era de dol-dre's d'aquesta incomoditat quan en la casa hi havia una superfície utilitzable que permetia doblar-ne gairebé la capacitat. Això exigia un pla d'obres i una despesa que el ingressos normals no podien cobrir. L'enca-

riment de totes les coses, la majoració de sous de la dependència que no podiem ajornar, l'augment gradual de les despeses ordinàries, natural seqüència del major moviment d'entrada de socis, ens determinaren a proposar-vos una operació de préstec que, sense pertorbar el crèdit de l'Ateneu, fes possible una obra total de reforma. Formularem aleshores un pressupost de cent setanta mil pessetes, que s'atendria amb la creació de 871 bons de 200 pessetes cada un, amb garantia escripturària i com a crèdit preferent de lo que produiria un augment de quota, i amb l'altra garantia d'una segona hipoteca sobre l'edifici. Les obligacions que hi havia en curs en aquella data representaven un deute de 435,500 pessetes, que amb aquella operació s'augmentava fins a 609,000 pessetes com a xifra aproximada, l'interès i amortització de la qual faria elevar la càrrega anyal en 22,000 pessetes. Per a garantia de l'operació calia assegurar-nos una major recaudació ordinària. Com a qüestió previa us demanarem autorització per a augmentar les quotes de soci resident de 7'50 pessetes a 10, i en la mateixa proporció les quotes de soci transeunt. Aquest augment venia quasi justificat per el que totes les coses havien tingut de 1914 ençà, i estavem convençuts que els nostres consocis res no hi tindrien a dir. Ho demostra el fet de que el nombre de socis que es donaren de baixa, en els tres mesos que seguiren al de l'augment de quotes, no passà gaire de la xifra normal que cada mes s'observa en el moviment d'entrades i sortides.

Tots vosaltres sabeu com, una vegada facultada la Junta per a l'operació de crèdit que era el fonament de la reforma aprovada, aquesta operació es realitzà en forma normal, cobrint-se ràpidament, i abans de la data senyalada, un total import de 174,200 pessetes. Per a dur a execució les obres projectades es nomenà una Comissió especial, que formen els amics Mañé, Labarta i Borralleras. Però no és ara el moment de donar-vos compte de la seva tasca. Hem cregut més avinent convocar-vos un altre dia en aquesta sala, per tal que la Comissió de que us parlo pugui donar-vos explicació detallada del seu comès. Altrament, ja haureu pogut judicar vosaltres la feina realitzada, per ésser ven visibles les modificacions que moltes dependències han tingut i les noves que s'han pogut instal·lar, fent que la superfície dels locals de que poden disposar els socis sia ara doblada de la que teniem abans. Una dada només, que us dongui la impressió de la millora assolida: la nova sala de la biblioteca augmenta la seva capacitat per a 17 ò 18,000 volums.

A més de la cooperació que hem trobat en els nostres consocis, admetent la majoració de les quotes ordinàries i cobrint l'emissió de bons hipotecaris, la nostra tasca ha estat facilitada per haver-se augmentat en

el pressupost del Ministeri d'Instrucció Pública la subvenció que ens fou concedida l'any 1921 i que en els pressupostos vigents era de 15,000 pessetes anyals, i per l'altra subvenció de 10,000 pessetes anyals que l'Ajuntament de Barcelona ens assigna.

L'augment de quotes representa la suma de 40,000 pessetes que, amb les subvencions obtingudes de 25,000 pessetes, reforcen poderosament els ingressos de l'Ateneu. En el darrer exercici de 1921 a 1922, aquests s'elevaren a 176,217'20 pessetes, contra 166,598'85 pessetes de despeses, havent-hi per tant una diferència favorable de 9,618'35 pessetes.

Per creure que era essencial entre els altres el servei de foment de la biblioteca, la Junta, dins les naturals limitacions del pressupost, ha procurat augmentar-ne la consignació. Anys enrera, entre les subscripcions i adquisicions de llibres, no's depassava de gaire la xifra da 10,000 pessetes. Ara s'eleva a 16,000 pessetes. Cinc anys enrera, En Miquel i Planas remarcava, en un acte com el d'avui, que des de la fundació de l'Ateneu s'havien invertit vora de 550,000 pessetes en acréixer la biblioteca. Ara, aquella xifra arriba a més de 600,000 pessetes. Esperem que en acabar-se la reforma de l'edifici, incorporats a un corrent de normalitat econòmica, ens serà possible intensificar l'entrada de llibres i nodrir d'una manera metòdica algunes de les seccions, dotant l'Ateneu de les publicacions bàsiques en cada ram de ciència. completant col·leccions i sèries, aportant obres que ens avergonyeix no trobar-hi, a fi d'augmentar cada dia l'eficàcia de la biblioteca com instrument de treball. En els tres anys darrers el moviment d'entrada de llibres s'ha augmentat en una proporció considerable, en relació amb els exercicis anteriors, amb tot i cohibir-nos una consignació insuficient en el pressupost de la casa. De juliol de 1921 a març darrer, s'han adquirit cosa de 1,600 volums, i n'hem rebut en donatiu vora de 700. En aquesta xifra darrera no s'inclouen altres donatius que mereixen el més viu agraïment de tots nosaltres, per la vàlua de l'aportació i per l'amor que s'hi demostra envers la llar espiritual que és l'Ateneu. Cal remarcar els donatius de la senyora Vídua d'Oriol Martí, consistent en una important i rara col·lecció de teatre català; de la senyora Vídua del Dr. En Josep Tutau, consistent en un centenar de volums de ciències mèdiques; d'En Frederic Rahola, consistent en uns 500 volums; de la senyora Vídua del Dr. Avelí Martín, que importava vora de 2,000 volums i una abundosa col·lecció de follets; del Ministeri d'Instrucció Pública de França, que ens afavorí amb més de 200 llibres, en llur majoria de literatura moderna; i hem d'esmentar encara un llegat de 500 pessetes en metàl·lic de D.ª Eloïsa Maymó, per adquisició d'obres de sociologia de caràcter catòlic, i la deixa de 5,000 pessetes per a fo-

ment de la biblioteca que en son testament instituí D. Agustí Massana.

Aquests dos anys darrers hem mirat de portar a la biblioteca les publicacions de major interès, subscriuint-nos a revistes que representen les noves tendències de les arts i les lletres, fent entrar en el nostre catàleg noms que no hi eren com Bernard Shaw, Walt Whitmann, Oscar Wilde, Conrad, Stevenson, Verlaine, Pegvy, Sorel, Charles Louis Philippe, Francis Jammes, Claudel, Mallarmé, i tants més que la glòria ja ha cenyit, així com els altres noms que sonen amb una vibració nova en el món de l'esperit, com els d'André Gide, Marcel Proust, Papini, Maurras, i els de les darreres antologies angleses i italianes. Nombrosa documentació sobre noves teories, com la d'Eintein i la de Freud; d'altra de revisió i història dels valors de la guerra europea; obres fonamentals en Dret i Economia, i tantes altres que han vingut a nodrir la nostra biblioteca.

Defecte essencial d'aquesta era la manca d'un catàleg que la fes utilitzable. El darrer és de l'any 1894, i, de llavors ençà, no teniem altre registre que el d'adquisició de llibres que es començà a Secretaria en 1907, que es suspengué al cap de dos anys, que fou reprès en 1916 i continuat des de llavors diàriament sense interrupció, exposant-se en llistes mensuals a la vista dels socis; llistes que els són repartides impreses cada cap de mes, com tots sabeu, des del setembre de 1921. Temps enrera s'havia iniciat la catalogació d'una manera metòdica, però el procediment que es seguia era tan costós, que hagué d'abandonar-se. A les darreries del dit any 1921 es reprengué en altra forma, confiant-se al personal de la biblioteca la redacció de les targes, seguint-se un ordre d'autors, tot esperant que més endavant i sota una direcció tècnica pogués iniciar-se la deguda catalogació per matèries. Des del mes de novembre de 1922, aquesta obra està confiada a la competència de tots vosaltres reconeguda d'En Joan Givanel, qui ha començat la redacció de les cèdules de referència, ha catalogat col·leccions tan importants com la filològica de la deixa Pereyra, i té en preparació la d'altres deixes que podran incorporar-se aviat als prestatges de la biblioteca.

Fóra enutjosa, per massa llarga, l'enumeració de les conferències que s'han donat en l'Ateneu des de mitjans de l'any 1919 fins ara. Recordaré només que foren divuit en el curs de 1919 a 1920, període en que la pertorbació social fou més viva; trenta nou en l'exercici que seguí, i trenta cinc en el curs darrer. La varia matèria a que es referien feu del llur conjunt una important aportació a la vida cultural de la ciutat, i més encara per l'especial significació de molts dels conferenciants, pertanyents als més diversos sectors de ideologia. Entre els pensadors i escriptors estrangers que honoraren la nostra tribuna, deixeu-me recordar el Dr. Adrien

Karl, que ens parlava de les aplicacions de la radioactivitat; la poetessa Andrée de Bruguère, de l'autonomia intel·lectual de Catalunya; Jules Romains, que tractà del sentiment poètic de la vida; Bertrand Russell, de la qüestió social i la situació internacional; Maurici Raynal, que dissertà sobre el judici en l'art; el Dr. Faure, que presentà diversos exemples d'intervencions ginecològiques; D. Gaietà Coll, President de la Cambra de Diputats de Puerto Rico, que ens parlà del ressorgiment polític del seu poble. Recordem també els actes que en aquesta sala s'han celebrat per a commemorar el centenari del Dant Alighieri, i les dues vetllades amb que volguerem honorar la memòria del nostre President En Miquel dels Sants Oliver i la del poeta de Mallorca En Miquel Costa i Llobera.

Durant els tres exercicis de que es fa esment en aquesta Memòria, han mort un crescut nombre de socis, els noms dels quals he de consignar aquí, no sols per costum establert, sinó perquè la seva gestió en aquesta casa els feu dignes de bona recordança. Moriren en l'exercici de 1919 a 1920 els senyors D. Vicens Corominas, D. Manuel Crehuet, D. Albert Escubós, D. Artur Gallart, D. Rafel Gasset, D. Francesc Gual, Don Ignaci de Janer, D. Francesc Magriñà, D. Oriol Martí i Ballès, D. Joaquim Miret i Sans, D. P. J. Monés, D. Francesc Montaner, D. Miquel S. Oliver, D. Juli Paluzié, D. Frederic Rahola, D. Antoni Raventós, D. Antoni Reynés, D. Bonaventura Riu, D. Trinitat Rius i Torres, D. Joaquim Rivera, D. Rafel Rodríguez Méndez, D. Emili G. Schierbeck, D. Miquel Soler Maymó i D. Josep Testagorda.

En l'exercici de 1920 a 1921 moriren D. Joan Amat i Sormaní, Don Emili Costa, D. Joan Clot Ribas, D. Jaume Cruells, D. Vicens Cuyàs, D. Dimas Fernández, D. Enric Font del Sol, D. Hermes Font, D. Cristòfol Fragonal, D. Eusebi Fortuny, D. Pere Genover, D. Manuel Girona Vidal, D. Francesc Layret, D. Cast López-Brea, D. Enric Moya, D. Josep Pellicer, D. Tomàs Recolons, D. Santiago Sansalvador, D. Pau Subirà i D. Pau Torras Pasqual.

I durant l'exercici de 1921 a 1922 moriren D. Josep M. Albiñana, D. Joan Cancio, D. Lluís Figuerola, D. Francisco Font Galve, D. Víctor Gatell Carbó, D. Marià Gros, D. Josep Munné, D. Jaume Oliver Castañer, D. Trinitat Maria Oms, D. Ramon Rosés, D. Josep Soler i Palet, D. Andreu Subirachs, D. Francesc Sureda, D. Joan Tusquets, D. Pau Umbert i D. Lluís Marian Vidal i Carreras.

Sien recordats els seus noms en aquest moment, i entre els altres, el de qui fou President de l'Ateneu, En Lluís M. Vidal, que en la seva gestió revelà aquell mateix sentit d'intel·ligent continuïtat que tant el distingí en el conreu de la ciència.

MINISTERIO
DE CULTURA

Discurs del President D. PERE RAHOLA

NOTES I OBSERVACIONS A LA QÜESTIÓ SOCIAL

SENYORES I SENYORS:

En aquests dies anguniosos que vivim, des de que esclatà la tragèdia més sagnant que mai hagués afligit als homes, talment un navegant que consulta el quadern de Bitàcora, hom procura fixar la ruta, estudiant el camí fet, i la força dels vents i de les correnties que ens arrastren, a despit del timó que quasi no governa.

Abans del 1914, malgrat la notòria evolució de les idees, un profund sentit positivista, ajudat pel benestar econòmic general, mantenia l'equilibri de les forces socials dins de cada Estat; mes després del tresbals produït per la gran guerra, és debades que volguem detenir el pensament i aclucar els ulls: la realitat ens ensenya una lliçó que, encara que no volguessim, hauriem d'apendre.

En començar el mes de febrer de l'any 1915, quan es presentà l'anomenada Llei de Subsistències al Parlament espanyol, veient l'aire frívol amb que es discutia, no vaig poder-me estar de fer el següent comentari:

« Aquesta llei, deixant apart el seu objecte concret, dins del »dret públic té una significació excepcional, i, per la seva naturalesa, »podem considerar-la com un verdader signe dels temps. És una llei socia- »litzadora; una llei que consagra, en el grau més alt, l'intervencionisme de »l'Estat. Tinc per un criteri ben superficial el que, prenent peu de lo que »ha passat, així que va declarar-se la guerra, preten demostrar la fallida »del socialisme. Perquè la democràcia social amb les seves tendències inter- »nacionalistes pareixia voler desconèixer el concepte exclusivista i tra- »dicional de Pàtria; perquè infiltrava en les masses proletàries un sentit »de resistència a la guerra, i hem vist després que, tantost el clarí ha sonat,

»se'n són anades sense protesta a nodrir la host dels combatents, s'ha
»declarat la fallida del socialisme, i en canvi, no's vol veure com els seus
»principis avancen, inspirant l'actuació dels governs de totes les nacions.
»El socialisme en la seva actuació, empès pel principi de la lluita de clas-
»ses, ha assajat moltes vegades, amb fracàs evident, la vaga general; en
»canvi els esdeveniments actuals han plantejat la vaga general més exten-
»sa i espantosa que mai hauria pogut somniar-se. Quinze milions d'homes,
»els més robustos, els més aptes, arrencats al treball; l'agricultor a la terra;
»l'obrer a la fàbrica; els homes de negocis als seus afers, deixant abando-
»nats a les dones, als vells i a les criatures; destroçades les comunicacions
»normals, destruïts els òrguens pels quals s'expandia l'activitat econòmica
»dels països, i tenint d'abassegar els governs, en nom de l'interès col·lec-
»tiu, tot lo que dins de l'economia tradicional era propi de l'activitat indi-
»vidual i de l'espontània i lliure actuació social. Aquestes han sigut les
»conseqüències de l'explosió. Els banquers s'han quedat sense diners, i
»han acudit al govern; els comerciants sense crèdit, i n'han demanat al
»govern; falten primeres matèries per a l'indústria, o hi ha dificultat per
»adquirir-les; el treball escasseja, el pa també, i tots s'han dirigit al go-
»vern, dient-li que proveir a totes aquestes coses era obligació de l'Estat.
»Per tant, s'ha reconegut a l'Estat el dret d'intervenir en totes les qüestions
»que l'economia tradicional col·locava fora de la seva òrbita. ¿Es pot pale-
»sar amb més claretat el nou aspecte del dret públic? Ja no concebim el
»dret aixecant-se damunt la base purament subjectiva de la personalitat
»individual, sinó com una realitat objectiva, que brolla del conjunt de rela-
»cions que l'interdependència social crea, apareixent-nos el Govern de
»l'Estat com el suprem orgue de tota la vida col·lectiva.

»Davant del poder públic totes les gerències socials han dimitit par-
»cialment, quedant una sola i única gerència total: el Govern de l'Estat,
»de qui depend la vida i el benestar de tots.»

Això vaig dir en el Congrés espanyol, el dia 8 de febrer de 1915; i si mireu l'obra feta en tots els països d'aleshores ençà, no crec pas que ningú pugui veure-hi una rectificació de les tendències assenyalades.

La nova legislació obrera; el principi de la progressivitat dels impostos, tant sobre les rendes, com sobre el capital i les herències; l'expropiació dels grans terratinents en molts Estats; les variades formes de segurs socials, etc., etc., són bona prova de les tendències socialitzadores, cada dia més accentuades. Voler contrariar-les, prenent remuntar la corrent fonda que les guia, seria tant com voler oposar-se a l'evolució social, i a la llei del progrés humà.

I és que els principis sociològics que han servit de fonament a l'orga-

nisme jurídic i econòmic creat per l'utilitarisme individualista del segle XIX, han sofert una transformació tan radical, que tal volta ens faria pensar en una reversió completa, si no creguessim en aquella llei descoberta per Vico, segons la qual l'evolució de la Societat es desenrotlla talment com una espiral; ço és, que després d'haver-se allunyat del seu punt de sortida, sembla tornar-hi, però no pas tancant-se com dins d'un cercle, sinó pujant sempre en una constant ascensió progressiva. Som ja molt lluny de l'individualisme pur i dels principis proclamats pel seu gran campió, Jean Jacques Rousseau. L'idea democràtica lliberal, basada en l'autonomia individual, porta imprès el sentit de resistència a tota coacció social: el *Selg-Government*, en tots els ordres, n'és la seva divisa.

Enfront d'aquests principis s'ha vingut aixecant el societarisme, per a fer dominar el concepte de la societat sobre l'individu.

De Hegel, passant per August Comte, arribem a Durkheim, el qual des de la seva càtedra de la Sorbona proclamava, no fa gaires anys, que la Societat és el fet primer i la necessitat primera d'on brolla tot pensament, tota moralitat humana, tot dret, tota religió, tota vida individual. La coacció social, segons Durkheim, no té pas necessitat de justificar-se; d'ella en flueix tota obligació; ella és la manifestació de la raó mateixa, immanent a l'humanitat.

De la religió, fenòmen social fonamental, en fa derivar la moral, el dret i la política. Els fenòmens econòmics són deguts a la divisió del treball social, efecte del creixement de la població, de la densitat que ha portat, a la vegada, l'oposició transitòria dels interessos col·lectius i individuals.

Els fenòmens psicològics tenen, per a ell, el seu origen en la vida social, la qual, en diferenciar-se, ha permès l'oposició de les consciències individuals, mes restant en cada home el fons comú de sentiments, tendències i concepcions col·lectives; una raó comú, i una lògica universal. Els fenòmens de la consciència individual no són per a Durkheim més que representacions col·lectives.

Ja veieu, doncs, si n'estem lluny de la responsabilitat personal, i del dret individual.

Tanmateix, si la sociologia hagués persistit en aquestes tendències, motius hi hauria per a témer una regressió vers el comunisme primitiu, o el despotisme de les multituds.

Aquesta ideologia és la reacció més violenta contra l'individualisme de Stuart Mill, per qui els sers humans en societat no tenen altres propietats que les que deriven de les lleis naturals de l'individu, reduint-se els fenòmens socials a una composició de causes individuals.

Calia, certament, al meu entendre, oposar a les tendències purament individualistes l'afirmació neta i clara de la irreductibilitat dels compostos socials als pur elements individuals, en tant com se'ls suposava per naturalesa no socials.

Avui ja no hi ha qui deixi de reconèixer que els fets socials tenen les seves pròpies característiques, i que la societat és una realitat distinta; però hi ha força diferència del reconeixement d'aquest fet a voler convertir l'esfera social en una cosa tancada, les variacions de la qual no depenen gens de la consciència individual humana. Com diu Duprat, actual professor de sociologia de la Universitat de Ginebra, les formes d'existència inferior condicionen les formes d'existència superior, i hi ha en tot ser concret una incessant acció i reacció dels fenòmens de tots ordres, els uns sobre dels altres.

Lo que cal és determinar el lloc que dins del medi social pertoca a l'individu, a la personalitat lliure i responsable, al desenrotll espontani de cada consciència.

Podem dir que en la solució d'aquest problema s'ofereixen dos termes: el sacrifici de l'individu a la societat, o la conciliació de l'existència individual amb l'existència social.

Seguint les ensenyances de l'eminent Duguit, no podem menys que reconèixer el fet innegable de l'interdependència social, que uneix els homes, i particularment els membres d'un mateix agrupament social, per la comunitat de llurs necessitats i per la divisió del treball. Aquest fet constitueix el principi de solidaritat humana que, certament, no anula pas la consciència individual, i del qual se'n desprenen les més fecundes conseqüències en els ordres jurídic, polític i econòmic.

La comprensió clara de la solidaritat humana, determinant en tots nosaltres una regla de conducta, es lo únic que pot facilitar l'evolució rítmica del cos social, lluny de les violents sotragades que podrien fer perillar la civilització mateixa.

El no tenir en compte més que certes manifestacions fragmentàries de la consciència humana és lo que ha donat lloc a la contradicció aparent entre lo individual i lo social. Mentre d'una banda no's vol veure en aquella més que un reflexe de l'ànima col·lectiva, de l'altra se la considera com a cosa substancialment diferenciada, sense més lligams que els contactes precaris que la sola convivència determina. No és això.

Des del moment que la societat és el medi natural on es desenrotlla tota l'activitat individual, no pot haver-hi cap contradicció entre l'individu i la societat; però quan l'antagonisme es manifesta, és que existeix un procés morbós, tan terrible per a l'un, com per a l'altra.

Jo crec que la consciència individual és un fet, una realitat irreductible, però que la societat i les relacions que ella fatalment crea són també una altra realitat que impel·leix constantment, dins d'una orientació determinada, l'activitat humana.

Ara bé: ¿quina és aquesta orientació?

Si la vida social i la vida individual ni hipotèticament poden comprendre's separades, cal creure que el medi social serà tant més perfecte com més acreixi el benestar individual, per lo qual l'individu, més que pertorbar-lo, haurà de procurar el seu enfortiment, per tal de no impedir les condicions del propi progrés. La societat es manifesta per la reciprocitat i l'interdependència dels actes dels homes, i per tant, més farem pel progrés humà com més solidaris ens sentim els uns dels altres.

Bourgeois fa relluir aquestes idees retraiant aquesta pàgina de Goethe: «El més gran geni no faria res de bo si no visqués més que dels propis recursos. Cada un dels meus escrits m'ha sigut suggerit per milers de persones, per milers d'objectes diferents: el savi, l'ignorant, el prudent i l'aiselebrat, l'infant i el vell, han sigut els meus col·laboradors. El meu treball no fa més que combinar elements múltiples trets de la realitat: és aquest conjunt lo que porta el nom de Goethe».

Ja veieu, doncs, com nosaltres, i tota obra humana, som una resultant.

Si és així, ¿qui podrà negar a cap dels seus semblants l'accés a un patrimoni col·lectiu que no és més que el producte de l'esforç de tots els homes i de totes les generacions? ¿Com oposar-se a aquelles solucions que pràcticament assegurin a tothom la participació deguda?

Senyors: en arribar a aquest punt, es presenta davant nostre el magre problema: el d'un ordre social en què cadascú pugui fruit més ample de la vida i de l'herència humana.

La corrent materialista ha enfocat la qüestió vers els problemes de la propietat i de les formes de producció, que són el seu corolari.

Entrant a parlar del socialisme com a teoria política i econòmica, cal fer una distinció ben marcada entre el pensament d'un Proudhon, inspirat per l'espectacle d'una democràcia sustentada sobre la petita i la mitjana propietat, que permet representar-se a la Nació com exercint un dret general de vigilància o de control en nom de la justícia i de l'interès públic sobre certes classes de productors, sense que per això ella administri per sí mateixa, i la centralització absoluta de la producció, tal com la concebeixen Karl Marx i els comunistes, sobre la base d'una unitat econòmica rígida.

Un dels més eminents socialistes contemporanis, Vandervelde, en la seva obra *El Col·lectivisme i l'Evolució Industrial*, diu: «Els diferents proce-

»diments de socialització que acabem d'examinar: expropiació de les grans
»indústries, penetració de l'Estat dins de les noves empreses, agrupaments
»cooperatius amb intervenció o sense dels poders públics, no s'exclouen
»pas els uns als altres. És molt probable, pel contrari, que la producció
»socialitzada, que se'ns apareix com el terme inevitable de l'evolució indus-
»trial, no's realitzarà pas d'una manera uniforme i per aplicació d'un sis-
»tema exclusiu, però sí per la combinació de totes les mesures, de tots els
»esforços, de totes les iniciatives que concorren al mateix objecte final:
»supressió de les rendes sense treball, i apropiació col·lectiva dels mitjans
»de treball.» I En Jaurés arribà a dir «que esperava que la societat futura
»no aboliria pas el goig de sentir-nos, sobre la terra comú, els amos d'un
»recó ben nostre.»

Mes aquest socialisme evolutiu i suau no és pas, cal reconèixer-ho, el que empeny ara a les classes proletàries, amarades del socialisme integral i visionari de l'únic profeta a qui reten adoració les masses convulsionades d'avui dia.

Després de les utopies de Fourier, Saint-Simon i altres, de les quals no vull ocupar-me, Karl Max va donar al socialisme el seu aire científic, i una fórmula que molts judiquen com a genial i definitiva. Karl Max, teoritzador del determinisme econòmic, deixa de banda tots els problemes morals i de la consciència humana, i marca com a finalitat i aspiració suprema el comunisme, basant-se en la seva teoria de la *plus-valua*.

Per a Marx, sols el treball és el fonament i la substància de la valor. Les coses tenen una valor igual al nombre d'hores de treball que han costat. La força de l'obrer, en el règim capitalista, s'amida per les hores de treball que calen pel seu manteniment; i tot l'esforç que realitza més enllà creant noves valors, se'l queda el capitalista, qui s'aprofita d'aquest *plus*, gaudint la major part de lo que amb el treball resta incorporat als productes. Per aquesta raó els socialistes proclamen el dret de l'obrer a lo que consideren producte integral del treball. Per a ells, la renda del capitalista impedeix que cadascú obtingui una valor igual a la que crea.

El proletari ven la seva força de treball al patró, i rep com a preu una valor menor que la que produeix. Com l'esclau d'altre temps, l'assalariat treballa en profit d'un altre home, per tal d'obtenir el diner que necessita per a la seva subsistència, i la quantitat que rep, o sia el salari, lluny d'ésser igual a la valor que crea, és notablement inferior. El capitalista posseïdor de les màquines i medis materials de treball reté, en profit propi, el producte creat únicament per l'esforç de l'obrer.

L'explotació de l'home, segons aquesta teoria, té lloc en el curs del procés de la producció i està continguda, enterament, dins les particula-

ritats inherents a les diferents formes de compra de la força de treball.

Les recerques i anàlisis que han enriquit l'economia contemporània, van certament contra la tesi marxista de la *plus-vàlua*, mes com fa observar Aftalion, professor de l'Universitat de Lille, la visió limitada que comporta semblant teoria, mirada com a fonament del socialisme, és lo que li dóna major difusió entre les masses.

Enfront de la valor treball s'hi oposa la valor-utilitat. Tant més valor tenen les coses, com més altes i nombroses són les necessitats que satisfan.

La ciència econòmica anomena béns directes els objectes de consum perquè tenen utilitat en sí mateixos, i béns indirectes els agents de producció perquè sols serveixen per a produir els primers. Entre els últims hi figura la terra, i tots els instruments de què es serveix l'indústria humana, o sia el capital.

Els béns directes són el resultat de la cooperació del treball junt amb els demás agents de producció. És clar que lo interessant és destriar la part que en el producte correspon a cadascú, mes no creiem pas discutible la legitimitat del profit que pertoca al capital i a la terra, prescindint, naturalment, de la personalitat que deu gaudir-se'n.

Per als socialistes, millor dit, per als marxistes, solament s'ha de tenir en compte el treball prescindint de tots els altres agents, com si el treball no tingués necessitat d'un punt d'aplicació. El seu raonament és senzill: com que sense el treball la producció s'atura, als altres agents o factors no els correspon res.

Els vells fisiòcrates, en relació a la terra, pensaven també d'una manera semblant; i no diré pas que no hi hagi encara qui, per lo que toca al capital, no s'acosti al mateix criteri.

Els economistes del nostre temps han mostrat lo que cada unitat individual, ço és, cada obrer, cada ària de terra, cada màquina o porció de capital particularment considerats, afegeixen a la producció total, i observen que, en virtut de la llei dels rendiments decreixents, si dins d'una empresa productora s'augmenta el nombre d'unitats d'un agent determinat, i la quantitat dels altres és constant, el producte suplementari obtingut per afegir-hi cada nova unitat va disminuint, i arribem així a la conseqüència de que la part imputable en la producció a l'últim obrer empleat, no serà pas superior a lo que afegeix a la producció total. Aquesta aportació suplementària és el que constitueix la productivitat física pròpia de cada factor, la qual es determina en valor multiplicant el nombre de productes a ell imputables pel preu dels mateixos productes. Així, si l'últim obrer aplicat a un conjunt de forces productives augmenta el rendiment amb cinc articles i cada article val dues pessetes, la productivitat,

en valor, dels obrers que tinguin la mateixa capacitat, serà de deu pesetes.

Pel mateix procediment es pot determinar el rendiment unitari de cada un dels altres factors de la producció.

Les precedents consideracions tenen per objecte demostrar que, en l'ordre de la producció, són en sí tan legítims el preu del treball com la renda territorial i l'interès del capital.

Si l'última unitat d'un agent o factor econòmic qualsevol afegeix quelcom a la producció, presta un servei natural i mereix una remuneració.

Dir això no és pas determinar a qui pertoca la renda de la terra, ni l'interès del capital. Aquesta qüestió és d'un ordre jurídic i no econòmic: és l'etern problema de la propietat individual o col·lectiva.

No hi ha pas una propietat d'origen més pur que la intel·lectual i l'industrial; i malgrat això, en totes les legislacions del món, tant l'una com l'altra tenen una duració limitada, per consideracions d'ordre social. ¿Per què la terra i tot el patrimoni material creat per les successives generacions, són mirats de diferenta faisó?

Cert que hi ha capitals formats per un treball constant: per l'estalvi, fins per la privació o la més severa economia; mes també és cert que n'hi ha d'altres que provenen d'una explotació abusiva, que tant pot ésser exercida en el procés de la producció com en el del canvi; i sempre serà impossible destriar, en relació amb els béns que hom posseeix, la part deguda a la cooperació social i la que prové del propi esforç. Davant d'això la propietat privada no pot acceptar-se, al meu entendre, més que en funció del major benestar social.

Segons les estadístiques d'abans de la guerra, la renda capitalista no hauria augmentat els ingressos dels obrers més enllà d'un cinquanta per cent; i cal examinar si el propòsit d'un aventatge tan migrat no produiria, per contracop, resultats contraproductius; talment com succeeix a Rússia, on en la regió més industrial, o sia en la conca del Donetz, tot i essent el règim comunista, el jornal de l'obrer equival a un trenta per cent de lo que era durant l'època tzarista.

No hi ha pas dubte que l'interès social està adscrit al desenrotll de la producció, que depen principalment de l'augment de l'utilitat econòmic.

L'Estat socialista podria, si es vol, disminuir la producció d'objectes de luxe, perquè el fi econòmic és satisfer necessitats i contribuir al major benestar general; però la creació de béns útils no podria pas minvar, i si el règim capitalista inverteix la més gran part de les rendes en nous ins-

truments de treball, i per la virtut del principi successoral i hereditari els tramet de pares a fills pels estímuls afectius, cal pensar que l'Estat socialista, si volia representar un progrés, col·lectivament, hauria de fer lo mateix, és a dir, estalviar. Tampoc tota la renda, tot el profit, podria considerar-lo repartible, per tal com lo contrari portaria la privació, i tal volta la misèria als d'avui, i seria pels que vindran una expoliació del patrimoni social, en nom del qual es combat la propietat privada.

Dins dels principis d'equitat, no és pas cert que els no posseïdors tinguin dret a voler per a ells lo que posseeixen els altres, però sí a procurar-ne una inversió adequada en benefici del conjunt, fent que cada generació augmenti el capital de que s'hagi gaudit, per al major benestar de la que la seguirà.

El perill més gran, per a mi, del socialisme, tal com cal apreciar-lo dins les noves fórmules, està en la possible dilapidació del patrimoni social. És certament lo que veiem a Rússia. Es produeix imperfectament, i amb deficiència, fins de lo que exigeix el consum: l'utilatge va gastant-se i desapareixent, i es torna, per la força de les circumstàncies, a les formes primitives de producció. La gent fuig de les ciutats i retorna a la terra, que sempre dóna quelcom per a viure, i són molts els qui es dediquen a les petites indústries.

Si dins l'Europa hi ha pogut viure tanta gent, és per raó del capital acumulat, de l'immens utilatge econòmic que han creat l'esforç d'anys i segles i els estalvis de moltes generacions.

El professor de Lille abans citat diu, amb tota raó al meu entendre: «La dura disciplina que imposa la propietat privada, l'aspra tensió de l'interès personal, l'esfera estreta on se mouen les afeccions familiars, són encara indispensables per a que no decaigui, ans al contrari, augmenti el benestar dels homes. El socialisme inauguraria una era, no pas de benestar, sinó de misèria. Encara és la propietat privada el suport de l'activitat econòmica de les societats.»

Admetem, si es vol, que la propietat privada és com una concessió feta per la col·lectivitat en raó de l'interès general; mes per ara no podem pas passarnos d'ella, tot reconeixent que la societat posseeix un domini eminent sobre la fortuna i les rendes particulars, que legitima l'intervenció de l'Estat en matèria econòmica i social.

Es clar que aquests conceptes no s'ajusten pas, ni de prop ni de lluny, a l'ideari comunista; però per a participar d'aquest és necessari creure en la paraula del profeta, de Karl Marx, qui diu: «En la fase superior de la societat comunista, quan hagi desaparegut la submissió de l'home al principi avassallador de la divisió del treball; quan, al mateix temps,

»hagi desaparegut l'oposició entre el treball físic i l'intel·lectual; quan el
»treball hagi deixat d'ésser un medi d'existència per a convertir-se en la pri-
»mera necessitat de la vida; quan, conjuntament amb el desenrotllo com-
»plet de l'individu, s'hagin augmentat les forces productores, i totes les
»fonts de riquesa pública ragin a dolls, sols aleshores podrà ésser traspas-
»sat l'horitzó estret del dret burgès, i podrà la societat escriure en la seva
»bandera: «A cadascú segons la seva capacitat; a cadascú segons les seves
»necessitats.»

Mentre aquesta fase superior de la societat comunista no arriba, cal-
drà seguir la conducta marcada en el manifest redactat per Marx i Engels,
l'any 1847: «El proletariat es servirà de la seva supremàcia política per
»arrencar gradualment tot capital a la burgesia; per a centralitzar tots els
»instrument de producció dins les mans de l'Estat; ço és, del proletariat
»organitzat en classe regnant, i per augmentar lo més ràpidament possible
»la massa de les forces disponibles. Això, naturalment, no podrà complir-
»se al principi més que per una acció despòtica respecte dels drets de pro-
»ducció burgesa, o sia prenent aquelles mesures que tot i semblant, des
»del punt de vista econòmic, insuficients i insostenibles, seran, però, indis-
»pensables per a revolucionar enterament el modo de producció.» Heus
aquí, doncs, proclamada la dictadura del proletariat, que deurà perdurar
fins l'assoliment de la fase superior del comunisme.

Per a Marx, l'història de les societats no ha sigut més que l'història de
la lluita de classes, i el distintiu de la nostra època és la simplificació de
dit antagonisme, reduït, ja de temps, a dos camps oposats; a dues classes
enemigues: la burgesia i el proletariat.

No crec que hi hagi necessitat de demostrar que dins de la nos-
tra època les classes socials no són pas jurídicament definides com en
altres temsps, i que el traspàs dels homes d'una classe a l'altra es rea-
litza normalment i espontàniament, no pas per virtut d'un privilegi, sinó
pel constant moviment econòmic i social. De més a més, els propis socia-
listes, exegetes de les doctrines de Karl Marx, Kautski, per exemple, reco-
neixen l'existència d'interessos artístics, científics, sexuals, i de molts
altres que no tenen res que veure amb els de classe.

El marxisme, pels seus adeptes, és com una religió, i els seus dogmes
atrauen als fidels per evidència interna, com dirien els teòlegs. Mes no
tothom és ortodoxe.

Pels uns, la teoria de Karl Marx, inspirant-se en la lluita de classes,
té un sentit purament revolucionari; pels altres, per més que el seu autor
hagi dit que les revolucions són les llevadores de les societats, té per
objecte accelerar solament el moviment social, sense apartar-lo de la seva

llei natural ni saltar sobre les fases de l'evolució, ni molt menys abandonar-la.

A través de l'obra de Karl Marx es veu que confia més en l'acció dels fets econòmics que no pas en les sotragades revolucionàries, tot i reconeixent que vindrà un moment en que el proletari haurà d'imposar-se per la força, quan el capitalisme, degut a l'extrema concentració de les fortunes, i de les explotacions de tota mena, hagi fet desaparèixer les classes mitges. En una paraula, segons aquesta interpretació de la doctrina que comentem, el socialisme es dóna com una fase del desenrotll històric, i sa orientació es descobreix en la transformació dels modes de producció capitalista.

Marx va dir que la concentració dels capitals i el desclassement dels petits burgesos portaria, a la catàstrofe final, i afegia que el nombre de rics o de gent posseïdora disminuïa tan ràpidament com augmentava el nombre de pobres.

Aquestes afirmacions, els fets, poc a poc, les han anat destruint, i el propi Bernstein s'ha cuidat de demostrar la seva inconsistència, provant que el nombre de posseïdors no ha pas minvat, sinó que ha anat en augment. El sistema de les societats anònimes, tant com una concentració, ha produït una difusió del capital per l'enorme fraccionament de les accions. Així han vingut a associar-se, en les empreses productores, un nombre cada dia creixent de participants.

Si s'examinen les estadístiques dels impostos, tant de successió com industrial i de patents, podrà veure's com, per ara, el nombre de petits burgesos, de petits capitalistes, ha anat avençant en lloc de recular en quasi tots els països. Tal vegada l'ajornament que això imposa ha esperonat als elements actius del proletariat, els quals, deixant de banda semblants consideracions bon xic acadèmiques, s'han decidit a seguir els procediments revolucionaris i els diferents medis d'acció directa, per tal d'accelerar l'adveniment del comunisme integral, que els sedueix com un bell somni.

Avui l'ideologia d'un home com Jaurés queda ben rerassagada. Pensar que fou ell qui en *La Convention* escrigué: «Les revolucions són la »forma bàrbara del progrés. Per noble, per fecunda, per necessària que »sia una revolució, pertany sempre a l'època inferior i mig bestial de la »humanitat. ¿És permès d'entreveure el dia en que la forma del progrés »humà serà verdaderament humana?»

Ara, senyors, per a instaurar el socialisme, o millor dit el comunisme, no es considera necessària cap transformació previa: no cal cap estadi capitalista preparatori. Les doctrines de Karl Max es prenen senzillament

en l'aspecte que pot justificar una acció immediata. Ja n'hi ha prou amb els temes de l'explotació de l'obrer, la lluita de classes i la missió històrica del proletariat.

Estem en el període de major esclat de la demagogia que té per fórmula les violències dels sindicalistes, tot i haver-hi entre ells homes com el francès Merrheim, que protesta constantment contra els que estimulen l'odi al treball i veuen en la disminució de la producció l'arma revolucionària més poderosa. Això, diu, desmoralitza els individus, els hi treu tota consciència, tota moralitat i tota dignitat, i els fa pensar que, un cop feta la revolució, el treball deixarà d'ésser útil i, sobretot els permet creure que la violència, i solament la violència, pot fer reeixir una revolució econòmica.

Veritat és que altres sindicalistes francesos, i especialment Georges Sorel, han fet de la violència tota una doctrina, ben perillosa per cert, en quant porta a l'últim extrem la concepció messiànica dels elements actius del proletariat, prescindint en absolut de l'estructura econòmica i fent dependre l'adveniment del nou regne social, només que de la voluntat.

Tota l'ideologia sindicalista que's manifesta en Georges Sorel té per fonament el reconeixement de les lleis que regeixen l'acció humana, o sia la determinació dels motius generadors d'aquell ordre de conviccions que's troben en l'origen dels grans moviments històrics.

Els conceptes que mouen als sindicalistes revolucionaris no deriven pas de la *raó raonant*; són una espècie d'intuïció social refractària i irreductible a tot procediment de pura lògica.

Segons Sorel, no es pas la religió solament lo que omple la consciència profunda dels homes; el mite revolucionari pot també informar-la. Els homes que fan els grans moviments socials es representen la llur acció pròxima baix la forma d'imatges de batalles que asseguruen el triomf de llurs causes, ço és, creant un mite; entenent per tal el sistema d'imatges, les construccions arbitràries de l'esperit, que suggestionen i mouen als homes disposant-los a l'acció. Aquestes figuracions, per Sorel, tenen la seva arrel en les aspiracions més pregones de l'ànima i són la més gran força històrica.

El cristianisme primitiu, la reforma, la revolució del segle divuit i l'epopeia napoleònica, crearen els seus mites.

Remarca Sorel que les lluites dels catòlics més ardents foren sostingudes pel mite de l'Església militant, i que tota la filosofia intel·lectualista, prenent demostrat que semblant convicció no estava pas conforme amb les construccions científiques dels savis, no hauria pas fet trontollar la fe que aquells tenien en les promeses fetes a l'Església.

Amb aquest exemple vol apartar tot propòsit de discussió, totes les possibles objeccions que la filosofia pogués dirigir als mites revolucionaris, que són la vaga general i el capgirament catastròfic previst per Karl Max. La teoria dels mites es nodreix de la psicologia de Bergson, per qui «hi ha en nosaltres dos *jo* diferents, dels quals un no és més que »la projecció exterior de l'altre, la seva representació especial i, per així »dir-ho, social. Descobrim el primer per una reflexió profunda que ens fa »veure els nostres estats interiors com éssers vivents en via de formació »contínua, com estats refractaris a tota mesura. Mes els moments en que »ens percebim nosaltres mateixos són rars, i per això som rarament lliures, »Obrar lliurement és doncs reprendre possessió de nosaltres mateixos, col- »locar-nos de nou en la duració pura». Per a comprendre aquesta filosofia, diu Sorel que ens devem transportar, amb el pensament, als moments de la nostra existència en què prenem una decisió greu; moments únics en llur gènere i que no es reproduïxen pas més sovint, que no retornen per a un poble les fases desaparegudes de la seva història. És evident, afegeix, que nosaltres gaudim de llibertat, sobretot quan ens esforcem per crear en nosaltres un home nou que rompi els quadres històrics que ens encerclen. S'ha d'abandonar l'idea de que l'ànima es mou segons una llei més o menys mecànica vers diversos motius donats per la naturalesa; quan nosaltres obrem, es que ens hem creat un món tot artificial, col·locat davant del present i format de moviments que depenen de nosaltres i que abracen tot allò que ens interessa. Aquests móns artificials desapareixen generalment de l'esperit sense deixar-hi cap record, però quan les masses s'apassionen, es fixen i perduren, constituïnt un mite social.

Pot parlar-se indefinidament de revolta, però no's provocarà cap moviment revolucionari sense un mite acceptat per les masses. Aquest mite és la vaga general, la idea de la qual té de per sí, una valor motriu.

En Sorel diu que l'imatge de la vaga general compren el socialisme tot enter, perquè representa el moment més àlgid de la lluita de classes, així com la seva preparació i desenrotllo: el moment de la transformació de la societat burgesa i capitalista en una nova organització productora.

Lo que hi ha de millor, exclama, en la consciència moderna, és el turment de l'infinit, i és per això que el mite de la vaga general, que comporta una revolució absoluta, car arrenca i destrueix el principi en què es sustenta tota la composició social present, és l'element motor més eficaç per a portar les masses proletaries a la victòria final.

Amb quina raó Jaurés va dir de Sorel que era el metafísic del sindicalisme!

No pot pas negar-se que's tracta d'un home de poderosa mentalitat i

d'un esperit formidablement penetrant. Al bell mig, però, del seu raonament, salta ben sovint la guspira de l'il·luminat, i llegint-lo, hom sent els terrors que suggereixen els grans fanatismes, mescla d'ideal i de passió, empesos sempre per esperances redemptores i, a la vegada, per odís incoercibles.

La nova escola del sindicalisme revolucionari ha deixat enrera als marxistes ortodoxes i als socialistes doctrinaris, segons els quals l'evolució econòmica deu desenrotllar-se d'una manera uniforme.

Pels sindicalistes el moviment històric ofereix una gran complexitat, i el més gran error rau en voler-lo apreciar dins les regles d'una lògica abstracta.

Lassalle a Alemanya, i Guesde a França, són socialistes en un sentit estatista, i concebeixen l'economia dins d'un pla nacional que fins els permet, com a l'últim, formar part del govern de la República. Els sindicalistes no.

El sindicat no és solament l'instrument de la lluita de classes, sinó l'orgue futur de la societat productora, el que deu reabsorbir tots els orgues artificials de la centralització d'Estat.

El sindicat no ha pas de semblar-se al gremi, a les corporacions d'oficis que existien abans de néixer l'Estat modern, sinó que, emprant una expressió d'Hegel, vol ésser l'universal concret, que vinga a absorbir, superant-los, el particularisme de la societat civil i l'universalisme abstracte de la ciutat política.

El sindicat, dominant totes les divisions de partit, de religió i de secta, preten formar de tota la massa obrera una classe, una entitat espiritual i moral, que no tinga més que un cap i un cos, i no vol pas confondre's amb una corporació professional, el fi de la qual respongui a l'aspiració utilitària i egoïsta de treballar més i guanyar menys, sinó que orienta la seva missió cap a fer de l'obrer un revolucionari que estiga disposat a convertir el sindicat en l'òrgue essencial de la ciutat política de la nova societat productora, absorbint tot l'aparell de l'Estat. Aquest és el nou principi polític, oposat a les concepcions de la democràcia roussoniana.

L'antimonia del sindicat i de la democràcia és profund i irreductible.

Pels socialistes revolucionaris, tipus Guesde, és necessari anar a la conquesta dels poders públics, nacionalitzar la propietat i realitzar el socialisme dins l'Estat, donant-li un contingut obrer. En canvi, els sindicalistes parteixen de l'antagonisme entre la producció i l'Estat, considerant aquest com l'orgue parasitari per excel·lència.

L'Estat és un organisme essencialment burgès i, per consegüent, el triomf del proletariat comporta la destrucció de l'Estat i la seva reabsor-

ció en el sí dels organismes obrers. Els sindicalistes volen posar la societat productora enfront de la societat política: per això fugen de les eleccions, per tal com no creuen en la transformació social per la mediació del poder públic, o sia de l'acció indirecta. Volen l'acció directa, la lluita de cada moment i de cada hora, portada fins a l'exaltació de la llibertat i de l'autonomia obrera.

El sindicalisme preté enterrar el capitalisme, però essent-ne el seu hereu, conservant lo que en diuen la continuïtat tècnica. L'un i l'altre representen els dos pols oposats de la societat productora, i entre ells no s'hi pot posar res. Sols deu haver-hi la irreductible oposició, la lluita més aferrissada, l'acció directa en fi, amb exclusió de tota intervenció de l'Estat.

Dé la mateixa manera que els sindicalistes no admeten la tutela capitalista dins del taller, tampoc volen dins de la societat la de l'Estat.

Edouard Berth fa observar, molt atinadament, que dins d'aqueixa concepció hi ha quelcom de l'idea capitalista dels manchesterians, els quals lluitaren sempre contra l'estatisme, car la societat civil devia quedar entregada a ella mateixa. La concebien com un mercat lliure, ben diferentment del proteccionisme d'ara, en que a còpia d'arrimar-se els capitalistes a l'Estat, l'empenyen cap el socialisme, mitjançant l'abdicació dels furs de la burgesia.

La lluita entre el sindicat i el capital és concebuda com un cos a cos, i la vaga general representa, com hem dit ja, la concentració de totes les forces proletàries enfront de la burgesia, per a lliurar amb ella un combat a mort.

En el camí de les realitzacions, lo que podria tenir més analogia amb el sindicalisme, sense ésser per això idèntic, ni molt menys, és el sovièticisme rus, del que volem parlar breument, per les ensenyances que reporta.

Crec que s'equivocaria qui pensés que el proletariat va enderrocar el tzarisme a Rússia.

L'antic règim rus estava talment minat, que amb una convulsió lleugera, provocada per una crisi de subsistències, va haver-n'hi prou pel seu enfonsament. Fou un estat de postració general de tot l'organisme de l'Estat, de totes les classes de la població, lo que va determinar la seva caiguda.

La revolució russa, que segles d'esclavitud havien potser justificat, és més aviat una revolta dels pagesos contra el règim feudal, que no pas un moviment obrer, i si va pendre la volada que tots sabem, és per l'incapacitat de la burgesia, que no va saber col·locar-se a l'altura de la seva missió.

Els bolxevics, homes enèrgics i decidits, atiats per un impuls dema-

gògic, van saber especular sobre la desesperació dels soldats, atuits per una guerra massa llarga. L'instrument de que's valgueren per a donar el cop d'Estat fou el Soviet, consell de delegats obrers i pagesos, però en realitat un club revolucionari, semblant als que sorgiren durant la gran Revolució Francesa.

En els primers temps el Soviet de Petrograd fou el centre de l'acció revolucionària, el director del moviment i l'organitzador del Comité executiu dels Soviets de tota la Rússia.

Per la feblesa i desorientació del govern de Kerensky, que va retrassar la reunió de l'assemblea constituent i no va saber enfortir les institucions locals regulars, filles del sufragi, el Soviet va començar a exercir funcions administratives, i el partit bolxevista, ple de gosadia, va saber pendre'n la direcció, convertint-lo en un mecanisme permanent de govern, destinat a substituir l'Estat i a assegurar el funcionament del nou sistema social.

Lenin, en el *rapport* del mes d'abril de 1917 davant dels delegats de la conferència pan-russa dels Soviets, digué: «Expliquem a les masses que el Soviet és la sola forma possible del govern revolucionari. Mentre nosaltres estiguem en minoria no fem més que una obra de crítica, però pre-conitzem la necessitat de fer passar la plenitud dels poders als Soviets, a fi de que les masses, per via d'experiència, es desembarassin dels seus errors.

»Res de República parlamentària; després de la constitució dels Soviets obrers, això seria un pas enrera. Anem a la República dels Soviets obrers, dels assalariats agrícoles i dels pagesos.

»Suprimim la policia, l'exèrcit i els funcionaris. El nostre objectiu immediat no és pas l'introducció del socialisme, sinó el control pels Soviets sobre la producció i el repartiment dels productes. El Soviet ha de representar la dictadura del proletariat, tal com la vida per sí mateixa l'ha forjada».

Els mateixos socialistes es resistien a les excitacions de Lenin, però aquest, entronitzant la paradoxa que caracteritza als predicadors de la missió històrica del proletariat, proclamava que «quan menys experiència organitzadora posseeix el poble rus, més resoltament s'ha d'anar a l'organització del poble pel poble mateix.»

És ben difícil, tanmateix, de compendre una explicació com aquesta, si en el fons del fons no volen endevinar-s'hi propòsits d'hegemonia personal o de partit.

Teòricament els Soviets — mitjançant el Congrés pan-rus dels Soviets, autoritat suprema del país, el comité executiu central i el Consell de comissaris del poble, espècie de comissió permanent — són els orgues legis-

latius i executius; pràcticament, però, segons el propi Latzis, un dels més caracteritzats organitzadors del terrorisme bolxevic, no pot pas trobar-se una sola llei que hagi sigut elaborada pel Soviet; totes són l'obra del Consell de Comissaris del poble, on no hi ha pas obrers, sinó intel·lectuals desclassats, universitaris i batxillers; i mentrestant, els quatre cents membres del Consell executiu, diu el mateix Latzis, es passen la vida passejant beatament per la ciutat.

El sentit antidemocràtic i oligàrquic de Lenin es posa de manifest en una frase treta del seu llibre *Els bolxevistes poden mantenir-se en el poder*: «Després, diu, de la revolució de 1905, la Rússia, amb cent cinquanta milions d'habitants, fou governada per cent trenta mil propietaris feudals, mercès a tota mena de violències. ¿I se'ns voldria sostenir que la Rússia no podria ésser governada per doscents quaranta mil membres del partit bolxevista, en interès dels pobres i contra dels rics?»

Amb una professió de fe com aquesta se'ns fa una mica difícil d'arribar al convenciment de que el sistema soviètic marqui l'adveniment del poble, del verdader proletariat, al govern de sí mateix.

Després de la revolució, i ja durant el govern de Kerensky, varen començar a actuar els comitès de fàbriques i tallers, i amb ells va iniciar-se l'agonia industrial de Rússia.

El *Monitor dels Sindicats Obrers* declara obertament que les masses obreres no han sabut crear un control satisfactori ni regir els establiments; totes les tentatives realitzades no han fet altra cosa que engendrar l'anarquia dins la producció.

Per això el principi del treball obligatori s'és convertit en el principi del treball forçat, puix la força del treball passà també a ésser propietat de l'Estat.

Els sindicats, com a orgues representatius dels interessos de professió i de grup, no deixen d'ésser més que un instrument burocràtic, sense cap personalitat ni poder; car el plantejament d'alguna reivindicació, per justificada que sia, tal com la motivada per deficiències d'alimentació, dóna lloc al tancament de les fàbriques, i es condemna als obrers a la misèria més negra i espantosa.

En una paraula: del sí mateix de la pseudo-dictadura del proletariat, n'ha nascut l'esclavatge.

El partit comunista, o bolxevic, constituït pels que es diuen a sí mateixos la vanguardia conscient del proletariat, ha acaparat tot el poder, i constituït sobre un règim despòtic la dictadura més absorbent que s'hagués vist mai.

Aquesta dictadura, diu Lenin en la seva obra *L'Estat i la Revolució*,

té per objecte formar un home completament diferent de l'actual, i assegurar una productivitat del treball disfinta de la d'avui. Davant d'una afirmació com aquesta, cal preguntar: ¿quin temps serà necessari per a semblant taumatúrgia?

Lenin contesta aquesta pregunta, segons En Ferran de los Ríos, en termes poc encoratjadors: «El període de dictadura, respon, serà entre nosaltres molt llarg; tal vegada quaranta o cinquanta anys. Altres pobles, com Alemanya i Anglaterra, podran, a causa de la seva major significació industrial, fer més breu aquest període, però aqueixos pobles tenen altres problemes que no existeixen aquí. El problema per a nosaltres, no és pas de llibertat, puix respecte d'aquesta, sempre preguntem: ...llibertat per a què?»

Pot tenir-se per Lenin i pels comunistes russos tota l'admiració que es vulga, però una negació radical de la llibertat humana, com aquesta, no l'arribarem pas a comprendre mai els homes civilitzats de l'Occident, i menys encara capirem el misteri d'aquest home nou, que ha de sortir de la fornal després de mig segle de dictadura.

Hem dit que el major temor que el socialisme ens inspirava, era la dilapidació del patrimoni social; i certament, mentre es repassen les etapes de la República federal dels soviets, hom no veu més que la demostració d'aquest temor.

Durant el període romàntic de la revolució va anar-se cegament, i de la manera més brutal, a la liquidació del règim burgès i capitalista. Indústria, transport, tot fou nacionalitzat, menys la terra, precisament en un país rural per excel·lència. I es que, segons Lenin, de les dues ànimes que existeixen en el cor del proletariat, lluitant entre sí, ha obtingut victòria completa—encara que provisionalment—aquella que l'impulsava a fundar una petita economia pròpia, i no la que el portava a l'organització de grans empreses d'Estat.

Amb arreglo a la teoria comunista, els productes de l'indústria nacionalitzada i els ingressos en productes de la pagesia passen a formar un dipòsit d'Estat, des d'on són expedits, per medi dels transports nacionalitzats, cap als centres de consum, per a ésser-hi distribuïts sota la vigilància dels representants del poder públic. Com a conseqüència d'aquesta organització, l'empleu del diner es va fent progressivament innecessari. No hi ha altra forma d'impost que el treball obligatori i la requisita dels excedents de la producció agrícola.

Aquest sistema va començar-se a implantar a Rússia en novembre de 1917, i ha durat fins l'estiu de 1921, data en la que els capitostos del bolxeviquisme varen declarar-ne el fracàs.

I tenien ben bé raó de declarar-lo, per més que encara hi ha gent de l'Occident d'Europa que l'atribueix, amb evident parcialitat, a l'esgotament produït per la guerra.

Aquesta és una afirmació que no té cap fonament seriós, car les estadístiques la desmenteixen d'una manera absoluta. Encara durant la guerra s'extreien de les mines de carbó dels territoris avui dia no separats de Rússia, mil vuitcents milions de pouds—mida equivalent a uns setze quilograms—de hulla, i amb poc més de tres anys i mig de règim soviètic s'han reduït a doscents cinquanta un milions, és a dir, un quinze per cent aproximadament.

Per lo que toca als carrils, no hi ha hagut manera de canviar travesses i riells; i la construcció de locomotores, que en 1913 fou de siscentes nou, i en 1916, després de dos anys de guerra, de noucentes setze, en 1921 va reduir-se a la xifra de setanta tres. La construcció de vagon, de trenta un mil siscentes setanta quatre en l'any 1914, va reduir-se a soles noucentes cinquanta unitats l'any 1921.

Les requisites fetes pel poder soviètic de productes de la terra determinaren el retraïment dels pagesos, i de vuitanta cinc milions setcentes mil deciatines—hectàries aproximadament—que varen sembrar-se en 1913, constatem una baixa progressiva, i queden reduïdes a 56.800,008 en 1920, a 49.100,000 en 1921, i a 45.000,000 en 1922.

La collita de lli, que fou de 27.000,000 de pouds abans de la guerra, passa a 3.000,000 l'any 1920-21. En l'indústria del cotó sols treballen un dotze per cent de les pues d'abans de la guerra, amb una proporció productiva de la meitat, o sia d'un sis per cent.

Per a no fatigar amb més dades diré que la producció, en el seu conjunt, sembla no passar d'un sis per cent de lo que era abans de l'any 1914.

Després d'un descens tan enorme, i d'una deficiència quasi bé absoluta dels transports, no cal pas invocar altre flagell per a explicar-se els estralls de la fam crònica del poble rus.

Aquest resultat va espantar els dictadors de Rússia, i fa poc més d'un any i mig que no procuren res més que remuntar la corrent, rectificat la seva obra, després d'haver-ho destroçat tot i de condemnar a tot un poble a la misèria.

El *rapport* del comissari bolxevista Groman fa constar que el país està consumint ràpidament tot el seu capital.

Des de mitjans de l'any 1921 s'ha intentat substituir la requisita per l'impost rural, que deuen pagar els pagesos en productes, quedant en llibertat per a vendre el restant en el mercat. Això significa per sí sol el restabliment de la llibertat de comerç.

Les grans indústries pretenen organitzar-les ara baix la forma de grans trusts d'Estat, i per lo que toca a les indústries que no poden explotar amb benefici, i són les més, arrenden les fàbriques.

Lenin ha reduït, ara, les seves aspiracions a retenir els transports i algunes indústries fonamentals, perquè són com les altures, que dominen les posicions de l'economia del país.

La llibertat de canvis i l'arrendament de les empreses industrials ha determinat la restauració del règim d'impostos, la contribució industrial i de patents, els impostos de consum sobre el tabac, sal, alcohol, etc., i els demés de caràcter local.

Naturalment, desde que l'activitat econòmica ha quedat lliberada, l'Estat s'ha retret de donar queviures i coses de primera necessitat a la població civil, perquè enten que pot, per sí sola, guanyar-se la vida. En una paraula: poc a poc va tornant a aparèixer una economia capitalista, un règim ordinari de salaris, una organització de crèdit per medi d'una Banca d'Estat, i crec que dintre de poc sortiran els nous rentistes, creditors de l'Estat, perquè fins ara aquest no ha lograt cobrar més enllà del 33 per 100 de la contribució industrial, i un 3'50 per 100 dels impostos indirectes.

El dèficit es va saldant amb noves emissions de bitllets, però hauran de tenir un terme, perquè ja hi ha en circulació dos quadrillons de rubles, i això fa que el ruble d'or equivalgui a 22,000.000 de rubles paper.

I pensar, senyors, que s'ha arribat a tot això després d'haver-se executat, segons una estadística de Van de Linde, a 1,766.118 persones, i d'haver tingut de morir d'inanició més de deu milions més!

Sols una ventada de demència pot fer dir a algú que la gran foguera de Rússia il·lumina les noves rutes de l'humanitat.

Abans, els caps panslavistes reaccionaris, com els Dostoïevsky i Aksakoff, deien que Rússia, l'última arribada a la Societat europea, era cridada a substituir l'Occident podrit de vicis i degenerat, física i espiritualment; però ara són els revolucionaris els sostenidors de la missió messiànica del poble eslau per més que el propi Karl Marx, ja en l'any 1882, digué: «Si la revolució russa és la senyal de la revolució proletària a Occident, »l'actual possessió col·lectiva del sol, a Rússia, podrà servir de punt d'eixida a l'expansió comunista.»

I bé: jo crec que, una vegada més, Karl Marx no haurà pas estat bon profeta. La Rússia, que pot dir-se que no havia pas sortit del feudalisme, amb la tradició del «mir», espècie de gestió col·lectiva de l'explotació agrícola de la terra, tot i ésser el país més adaptat pel seu temperament i per la seva constitució social interna al desenrotlló dels ideals col·lecti-

vistes i comunistes, ha donat una lliçó tan eloqüent, que, per compte d'ésser punt d'arrencada, representarà en l'història de l'humanitat un d'aquells moments tràgics en que l'home es concentra dins del seu propi esperit i es fa càrrec de la seva impotència per a canviar el curs natural de la societat i la reposada i inexorable evolució dels fets.

Li ha escaigut a Rússia d'ésser el camp d'experimentació, l'*ànima vili* en la que s'han assajat les noves fórmules, filles més que de la intel·ligència, de l'orgull dels homes; i tot l'inútil i dolorós tresbals que han produït servirà tal volta de reactiu per a despertar el seny dels que semblaven creure que bastava la voluntat per a construir-se un món emancipat de totes les traves que la llei de la tradició social i econòmica ens imposa.

La ressaca del sovietisme rus ha pertorbat molts països, especialment l'Hongria; i l'Itàlia, tota frisoa sempre de renovellament, hauria naufragat sota una immensa onada de demagògia comunista, si no hagués sabut crear la contra-figura dels dictadors bolxevistes.

Enfront del materialisme aixerreït que plana avui sobre el món, un impuls espiritual innegable, l'amor a la Pàtria i la voluntat de sacrificar-se per ella, va fer nèixer a Itàlia el moviment feixista.

Pels carrers i places de les ciutats d'Itàlia, després de la guerra, els soldats esguerrats i ferits eren insultats i vexats desconsideradament. La Romagna, la Toscana, Emilia, Lombardia, Veneto, Piemont, etc., semblaven províncies roges, on els comunistes podien impunement amenaçar, saquejar, incendiar, boicotejar i robar al seu grat. L'opinió pública va revoltar-se contra la tirania bolxevista, i Benet Mussolini, el que fou temps enrera capítost socialista i director de l'*Avanti*, mogut pel seu instint polític i el seu immens amor a la Pàtria, en març de 1919, ajudat per una allau de joves que havien fet la guerra com ell mateix, va constituir els primers *Fasci Italiani di Combatimento*.

Nitti, amb la seva política temorenca i de renúncia, va preparar el retorn de Giolitti, sota el govern del qual, per l'arrencada que portaven ja les masses comunistes, va tenir lloc l'ocupació dels establiments metalúrgics pels obrers.

Per aquell temps Marius Sanzini, nacionalista, i altres, varen perdre a Torino la seva vida a mans de les bandes leninistes. Poc després l'advocat Pietro Giordani era assassinat en ple Concell Municipal de Bolonya, i com una taca d'oli s'estenia per tot el país una onada de demagògia i de terror.

Com que la violència crida sempre a la violència, ràpidament va germinar l'esperit feixista, i en poc temps va capgirar-se la situació, contraposant sistemàticament la força a la força, l'atac a l'atac, l'assassinat a

l'assassinat. La llei del talió, bàrbara i selvatge, va imperar desseguida en tota la península, i els social-comunistes, esmaperduts davant l'inesperada contra-ofensiva, es vegeren obligats a demanar la protecció de la policia, que abans aborrien.

Els feixistes, triomfants, proclamaren a plena veu que havien immunitzat llur país del flagell mongòlic.

La host dels feixistes va nodrir-se d'estudiants, soldats i oficials, empleats, homes d'ofici, intel·lectuals autèntics i obrers dels camp i de la ciutat, homes de tota mena de partits, confessions i creències, units per una disciplina de ferro, acceptada voluntàriament en nom de la llur pàtria.

Per lo que aquí en sentim a dir, crec que del feixisme se'n té generalment un concepte equivocacat, tant a la dreta, com a l'esquerra. El feixisme és un fill del temps; i en el seu impuls generatriu no ens costaria pas massa de trobar-hi similituts amb la doctrina de l'acció, del mateix Sorel. La salvació i la grandesa de la pàtria és encara el mite més poderós per a moure els homes.

Fóra el més gran error creure que, per haver combatut als comunistes i a la fluixetat dels partits constitucionals, l'ideologia feixista és burgesa i reaccionària. El seu lema és: «ni demagògia ni filibusterisme».

Mussolini declara que, tot i acceptant la monarquia, el feixisme és tendencialment republicà, i dóna la màxima importància al moviment sindical de classe, per més que ataqüi rigorosament l'idea de la conquesta del poder pel proletariat per medi d'una catàstrofe social revolucionària.

L'adveniment del proletariat al poder, en estreta i cordial col·laboració amb les altres classes socials, constitueix l'essència de la seva concepció político-social.

Per a Musolini, diu un dels seus més entusiastes comentadors, «el socialisme no podrà arribar a verdaderes i positives realitzacions si no's converteix en un moviment proletari en contra dels manífassers i santons de la demagògia. Per a ell, la revolució violent no pot ésser mai altra cosa que un episodi passatger.»

En el seu diari *Il Popolo d'Italia* va escriure: «Nosaltres hem dit als burgesos que no's pot tornar enrera. Que, en altres termes, tot allò que les masses obreres, sien industrials o agrícoles, han realitzat, no pot ni deu ésser tocat. Ningú pot pensar en dur als obrers a condicions de treball i de vida pitjors que les actuals. Nosaltres desseguida ens posariem de través enfront de semblants tentatives. Però, al mateix temps, diem altament i novament que el proletariat, a través de la seva forma, encara massa parcial i rudimentària d'organització i de cultura, no pot pretendre

»sostreu-re's, ni tan sols en part, a l'organització capitalista, que és el
»resultat d'un secular treball d'afinament de tota mena de temptatives, i
»de selecció.»

El fi del feixisme, segons els seus definidors, és la pau interior, la valenta i enèrgica reacció sobre les classes dominants, perquè amb una sèrie de reformes radicalíssimes, reclamades pel temps i desitjades per la nova consciència popular, plantin cara al comunisme; la creació d'un nou civisme, d'una nova ètica social i d'una completa resurrecció dels esperits, enfosquits avui dia per les tenebres dels odis i rencors de classe.

A cada moment, els homes més significats dels feixisme proclamen que no representen pas un nou aspecte del conservadurisme reaccionari, i que no estaran al servei de la burgesia, que ha demostrat que s'havia clos, malgrat les temptatives de la resurrecció, el seu cicle històric de vida i de predomini; però tampoc volen, a diferència dels comunistes i bolxevistes, socialitzar la misèria.

Lluny de la reacció i lluny de la revolució. Afirmen voler l'harmonia i solidaritat humanes, llibertat i disciplina, i comprensió tant dels drets com dels deures. Nosaltres som, diu Mussolini, un moviment; no un museu de dogmes i de principis immortals.

El feixisme s'és declarat contra tot imperialisme i preté, segons Francesco Meriano, col·laborador del *Popolo d'Italia*, «ensenyar a l'individu el deure de millorar-se a sí mateix, i a l'humanitat de sí mateix, abans de pensar en aquella altra humanitat que no és més que una al·lucinació metafísica. És necessari portar fins a les últimes conseqüències aquell sà individualisme que, ple de la virtut de sacrifici, ha demostrat que la consciència de sí i la consciència nacional són la mateixa cosa.»

Jo no vull pas avençar un judici respecte del feixisme; mes sí he de dir que el seu sentiment motor és encara l'únic que alçaprema als homes, i els disposa al sacrifici; que el feixisme és una doctrina d'acció, i en aquest sentit, és cosa ben contemporània; i que la seva ideologia, lluny d'ésser reaccionària, ve amarada de tot el sentit tendencial modern. En una paraula, jo crec que el feixisme és per definició el més formidable adversari que mai hagués pogut encarar-se amb el pensament de la tercera Internacional.

No vull cansar-vos més.

En arribar a la fi d'aquestes notes, suggerides per l'agitació de l'ambient de fora i per la freqüència amb que els seus diferents temes han sigut tractats des d'aquesta tribuna, sols vull fer remarcar la crisi fonda de les idees i els sentiments democràtics que s'endevina darrera de tot lo dit. La crítica apassionada a que la democràcia està subjecta, tant de dreta

com d'esquerra, podrà dur-nos al convenciment de que el seu règim necessita evolucionar en un sentit més fonament orgànic, portar tal vegada la societat a un sistema de corporacions professionals, coordinades, però, per un control i vigilància reservats sempre al govern de l'Estat, com creu Duguit; mes qualsevulla que sia l'orientació, sempre perduraran el seus principis fonamentals: la noble afirmació de la llibertat i la dignitat humanes, i la participació virtual del ciutadà en la cosa pública.

Enfront dels principis essencials de la democràcia, sistema el més adaptable a totes les evolucions de la societat humana, sense els sotracs de la violència, no hi caben més que, o la monarquia de dret diví, o els esclats de la demagògia, o una dictadura oligàrquica. Mes, com diu Vaccaro, «el progrés polític, que condueix al progrés jurídic, s'efectua mitjançant una participació, cada vegada més gran, de les classes socials i dels individus en el govern de l'Estat; lo que comporta, naturalment, una millor adaptació, una més ampla conciliació, i una defensa més eficaç dels interessos de tots.»

No oblidem que l'evolució normal de la democràcia exigeix, com a supòsit, l'impulsió espontània de la col·lectivitat, i que la dissort més gran dels pobles és mancar d'un organisme polític, fill de la seva realitat nacional, que pugui endegar els corrents populars pels camins d'un ordenat progrés que, lluny de l'opressió i de la demagògia, asseguri la salut i l'equilibri del cos social.

Barcelona, 29 de març de 1923.

MINISTERIO
DE CULTURA

